

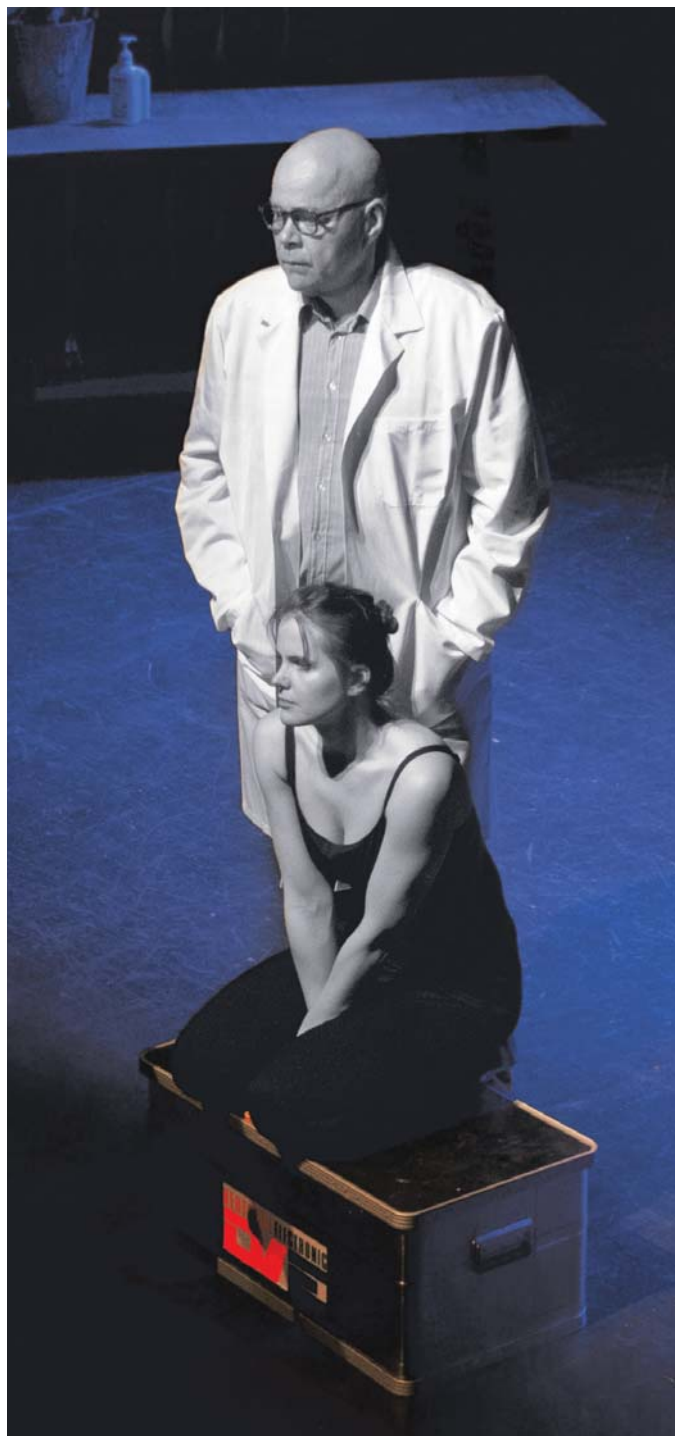
EESTI DRAAMATEATER

Eesti Draamateatri ajaleht nr 7, mai 2012

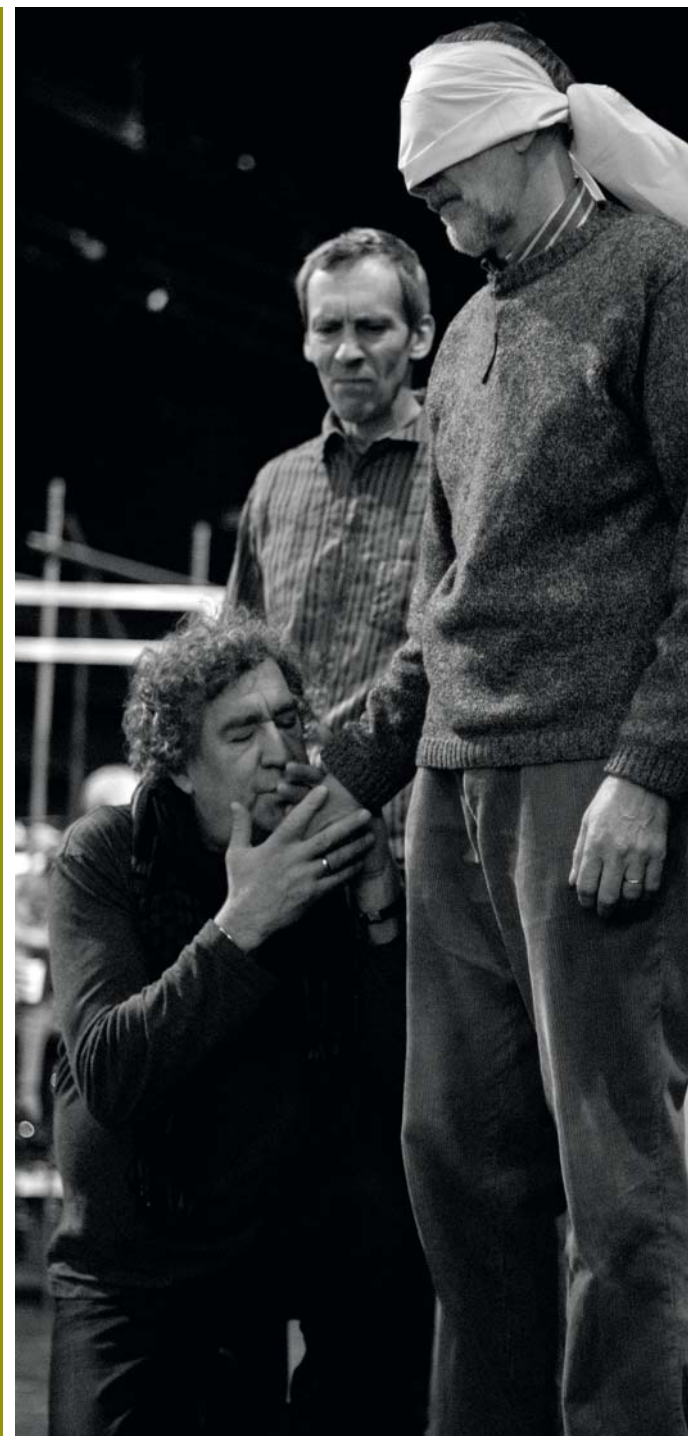

David Edgari „Nelipühad“,
lavastaja Mladen Kiselov,
esietendus 6. mail 2012.
Fotod proovist

Leo Katz – Mait Malmsten

Gabriella Pecs – Harriet Toompere,
Oliver Davenport – Ain Lutsepp

Nico – Guido Kangur, Grigori – Raimo Pass,
isa Bojovic – Lembit Ulfsak

ESTER PURJE

TEATER ALGAB PILETÖÖRIST

Vanempiletöör, publiku perenaine, publikuteenindaja, teatri pedagoog – need on olnud teatris minu ametinimetused. Teatri pedagoogiks olin 20 aastat Nukuteatris ja nüüd olen siin, Eesti Draamateatris, juba üle 30 aasta piletöör.

Näen vaimusilmas, kuidas minu eelkäijana seisab siinsamas trepikäsipuu kõrval sirgelt ja püstipäi (oleme alati publikuteenindanud püsti seistes) väike Aksella Vainomäe. Ta seisab seal 35 aastat. Minul annab veel paar aastat vastu pida, et temani jõuda.

Meie roll on olla sillaks teatri ja publiku, lava ja saali vahel, vastastikuse mõistmise, arusaadavuse teenistuses.

Ma ei tähelda, et publik oleks nende aastate jooksul eriti muutunud. Eesti rahvas on suur teatrirahvas! Kui Vene ajal oli rohkem ühiskülastusi, sõideti suurte bussidega ette ja saalid olid alati täis, siis uue Eesti aja alguses oli väike tagasilöökk, raha nappis teatripiletite tarvis ... Aga

see aeg läks imekähku üle ja nüüd on jälle saalid täis!

On tekkinud uus trend – teatripilet kin-
gituseks.

Kõige rohkem segadusi tuleb publikul ette meie kolme erineva saaliga. On küllalt juhtumeid, kui peale valgusmärke peab paarike suurest saalist üles tõusma ja otsima lühimat teed viiendale korrusele väiksesse saali. Kolmandal rõdul postil seisev piletöör on lausa teeviit: Maalisaali? väiksesse saali? kolmandale rõdule?

Kas ma saan saalis nautida meie oma etendust? Ei saa. Ikka eksib pilk ringi. Kas loozidel on kardinad ees? Miks seisab keegi veel seina ääres ega leia kohta? Miks lilleneiu viivitab lilledega? Teistes teatrites olen nende aastate jooksul väga harva käia saanud, sest enamasti möödus minu õhtud ikka siin. Koduteatris. Esietendus. Suurim eksam publikuteenindaja töös. Põranda perenaine on siin lavastaja: tema sorteerib lilled ja kinke-

pakid, värbab abijõud teistelt korrustelt ja garderoobist, jagab ära ülesanded, kes kust lavale läheb, kes millisele näitlejale lilled üle annab, kes ulatab lavastajale, kunstnikule, heliloojale, etenduse juhile ... Lilled näitlejatele – kõige tähtsam, kõige pidulikum hetk publikuteenindaja töös. Astuda lavale! Et sa ei koperdaks, sega-
mini ei ajaks, ei pillaks! Pakikesed, ümbrikud, šokolaadid, kinkekotid ... Kõigepealt lilled näitlejannadele ... Kuidas lillesülemid käes seisavad? Iga sõrme vahele eri kimp! Meile on ülitähtis, et ka see etenduse osa oleks nauditav!

Muidugi on piletööri töös muutusi. Kui 1980. aastatel tembeldasid riidehoidjad etenduse ajal rütmiliselt paberist pileтираamatuid, siis nüüd vajutame internetipileti triipudele skannerivälgu... Aga ikka astub külastaja siis majja ning ikka tervitab teda uksel piletöör.

ESTER PURJE

Ester Purje on Eesti Draamateatriga seotud 1951. aastast, kui ta astus teatri esimesse õppestudiosse. Kaheksalapselisest perest pärit saarlanna oli selleks ajaks jõudnud olla kolm aastat Kuresaare Teatri näitleja. Lõpetanud Draamateatri stuudio ja Pedagoogilise Instituudi, töötanud Eesti Televisioonis toimetajana ning Nukuteatris pedagoogina, tuli ta 1981. aastal Eesti Draamateatrisse publikuteenindajaks. Ester Purje on eesti teatri selle ala *grand old lady*. Imeliselt väsimatu, särav, teatrit armastav, ikka oma postil. Tänavu talvel tähistas teatripere armastuse ja lugupidamisega Ester Purje 85. sünnipäeva.

DAVID EDGAR

“NELIPÜHAD”

Lavastaja ja muusikaline kujundaja **Mladen Kiselov** (külalisenä), kunstnik **Vladimir Anšon** (külalisenä), kostüümikunstnik **Rosita Raud** (külalisenä), tõlkinud **Aulis-Leif Erikson**, muusikaline konsultant **Liisa Hirsch**, valguse kujundaja **Priidu Adlas** (Tallinna Linnateater), lavaliiikumise konsultant **Rein Oja**, video autorid **Vladimir Anšon** ja **Tauno Makke**, lavastaja tõlk **Jekaterina Novosjolova** (külalisenä) Esietendus 6. mail 2012 suures saalis.

Osades: Harriet Toompere, Ain Lutsepp, Lembit Ulfsak, Ivo Uukkivi, Hendrik Toompere jr jr, Martin Veinmann, Mait Malmsten, Kersti Kreismann, Maria Avdjushko, Mihkel Kabel, Mari Lill, Marta Laan, Märt Avandi, Jim Ashilevi (külalisenä), Maria Klenskaja, Raimo Pass, Kristo Viiding, Guido Kangur, Jekaterina Novosjolova (külalisenä), Laine Mägi, Roland Laos.

Ühes väljamõeldud Edela-Euroopa riigis, pärast Berliini müüri langemist ehk 1990ndate aastate algul, tehakse hämmastav avastus, mis võiks ümber mõtestada Euroopa kunstiajaloo. Kui avastuse dateering osutub õigeks, siis on sealne kunstnik ennetanud renessansi algust Euroopa kunstis. Mis sellest vapustavast avastusest edasi saab, kellele ta kuulub? Kunstiloolise vaidluse varjus kõevad nii omandihuvivid kui ka maailma-vaateline vastasseis, erinev kogemus elust kommunismi ajal ja vabas Läänes. Ootamatult, jõhkralt ja ohtlikult murrab sisse kaasaegne elu.

David Edgar (1948) on briti kirjanike liidu president, silmapaistev ja mitmekülgne kirjanik. Eesti Draamateatri publik tunneb teda 1997. aastast, mil mängiti David Edgari kirjutatud dramati-seeringut „Nicholas Nickleby elu ja seiklused“ Charles Dickens romaani põhjal.

Bulgaaria lavastaja **Mladen Kiselov** (1943) on aga eesti teatripublikule tuttav lavastustest Vanemuises („Maetud laps“) ja Tallinna Linnateatris („Kes kardab Virginia Woolfi?“, „Amy seisukoht“).

PEAME MEELES: JALGPALL JA DŽÄSS

Katkendeid lavastaja Mladen Kiselovi sissejuhatusest „Nelipühade“ esimeses proovis 16. veebruaril 2012 Maalisaaalis.

See näidendivariant valmis koostöös autori-ga 2007. aastal, kui lavastasin „Nelipühad“ Shakespeare'i Stratfordi festivalil Kanadas. See põhineb küll algsel, 1994. aasta näidendil, kuid erineb sellest. Näidendi tegevus toimub väljamõeldud riigis. Nagu Tom Stoppardi „Arkaadia“. See pole dokumentaaldraama. Seda on vaatajatel väga tähtis eelnevalt teada. Näidendi tegevuspaigaks on olematu Ida-Euroopa riik 1994. aastal. Ajamääratlus on oluline, sest mõnede tegelaste lood on seotud Ida-Euroopa tollase olukorraga. Mis ei tähenda, et see kõik praegugi ei võiks toimuda. Ma soovin, et vaatajad mõtleksid: mis on 1994. aastast saadik muutunud? Vastus on sama, mis antiik-kreeka klassikat lugedes: inimesed ei muutunud. Kahjuks. Selles näidendis on öie-

ti kaks näidendit. Esimehe osa on lugu fresko ja kunsti saatusest. Teine osa räägib inimeste saatusest, keda kunst ei huvita, vaid kes püüavad ellu jääda. Seetõttu tundub mulle, et toimub nende kahe poole kokkupõrge: konkreetse inimese lugu ja kunstiteose lugu. Kui need kaks põrkuvad, pole kunstil mingit šanssi ellu jääda. Ja nagu selgub, pole mingit šanssi ka inimesel.

Põhja- ja Lõuna-Euroopa suhtuvad põgenikesse pisut erinevalt. Siin põhjas elades ei pruugi meile Lõuna- ja Ida-Euroopa probleemid olla täielikult mõis-

Põgenikevool on kogu maailma sügava humanismikriisi tagajärg. Ahelreaktsioon. Inimlik tragöödia, mida me täies mahu ei suuda endale isegi ette kujutada.

tetavad. Kuid ka Euroopa põhjapoolne osa tunnetab seda probleemi järjest enam. Tegemist pole Hollywoodi filmiga good guys vs bad guys. Põgenikevool on kogu maailma sügava humanismikriisi tagajärg. Ahelreaktsioon. Inimlik tragöödia, mida me täies mahu ei suuda endale isegi ette kujutada. Kui – näitlejatena te muidu-

gi peate seda endale ette kujutama, et suuta seda mängida!

Need on inimesed, kes lahkusid oma kodukohtadest ega taha sinna tagasi pöörduda seal toimuvate kirjeldamatute õuduste pärast. Nad ei saa tagasi minna ja keegi ei saa neid ka tagasi saata. Seepärast nad laagrites elavadki. Neil pole valikut. Riigid ei tea, mis nendega peale hakata. Keegi ei tea. See on ka üks põhjus, miks seda näidendit kogu aeg lavastatakse. Arvan, et see püsib maailma teatrite huviorbiidis veel kaua, sest on tabanud midagi olulist tänapäeva maailmas.

Euroopasse jõuab üha uusi ja uusi põgenikelaineid. Meie tegelased elasid Ida- ja Lõuna-Euroopa laagrites ja põgenesid sealt. Seal on tuhandeid inimesi, kel pole aimugi, mis neist saab. Abi pole. Maailm muutub üha hulumeelsemaks ja meie lavastus peab sellest rääkima. Mida enam soovime lahendada sõja ja tapmisega, seda enam tuleb niisugust mõtleviisi takistada. Sõda teki-

jest me elame selles maailmas. Brecht on öelnud: „Ma tegelen teatriga, et meenutada vaatajale, kui ohtlik on elada.“

Mis on põgenikke mängides meile, näitlejatele, kõige tähtsam? Et me endale ette kujutaksime, mis neil seljataga on. Me ei pea neid õigustama ega hukka mõistma. Me peame neid mõistma. Ja püüdma mängida nende kohutavat olukorda. Nad pole enam terve mõistuse juures. Reaktsioonid pole enam loogilised ega normaalsed. Need inimesed on meeleheite viimisel piiril. Tagasiteed endise elu juurde ei ole – ja pole ka, kuhu edasi minna. Fresko saatust on esimese osa tegelastele sama vapustav küsimus kui teises osas põgenikele nende teadmatus tuleviku suhtes. Nad on kannatuse kaotanud ja nii toimuvadki grotesksed, naljakad, kohutavad asjad. Põgenikud loodavad, et Euroopa – see on päästja, Euroopa – see on stabiilsus. Meie teame, et ka Euroopas on ebastabiilsust, kuid nemad seda ju ei tea.

Kui küsida selle näidendi žanri kohta, siis seda ei ole. See on elu! Kas elul on žanr? Elu muudab pidevalt oma värve. Võib öelda, et „Nelipühad“ on tragikomöödia. Järsud üleminekud draamatiliselt naljakale ja vastupidi teevad elu laval reaalseks. Teame, mis on stressiaegne huumor. Te kõik olete kogenud olukorda, kus pinget lõdvendab ainult närviline naer.

Meil tuleb sündmuste mõte ka füüsiliselt välja mängida. Autor on dialoogi nõnda üles ehitanud, et kui kõlab tekst publikule tundmatus keeles, järgneb kohe eestikeelne selgitus. Ärge selle pärast muretsege, et äkki ei suuda publik teiega sammu pidada. Kui tekstis peaks midagi ebaselgeks jääma, teeme pantomiimi jm vahenditega arusaadavaks, milles asi.

Tahaksin meenutada ühte mõtet, mille sõnastas suur lavastaja Jevgeni Vahtangov. Ta ütles: „Laval, nagu ka spordiväljakul olgu vaid üks pall.“ Kui jalgpalliväljakule lasta teine pall, on mäng läbi. Teine pall lavale – ja lavastus laguneb. Mõnikord näitleja ei mõista, et ta paneb mängu teise palli ja hajutab nõnda vaataja tähelepanu. Vahest teeb näitleja seda isegi meelega, et tähelepanu endale tõmmata. Ja see on halb. Peame töötama nii, et kui oleme kõik koos laval, kanduks publiku tähelepanu ühelt mängijalt teisele täpselt nõnda, nagu see käib jalgpallis. On hetki, mil kogu meie seltskond mängib selle ühe

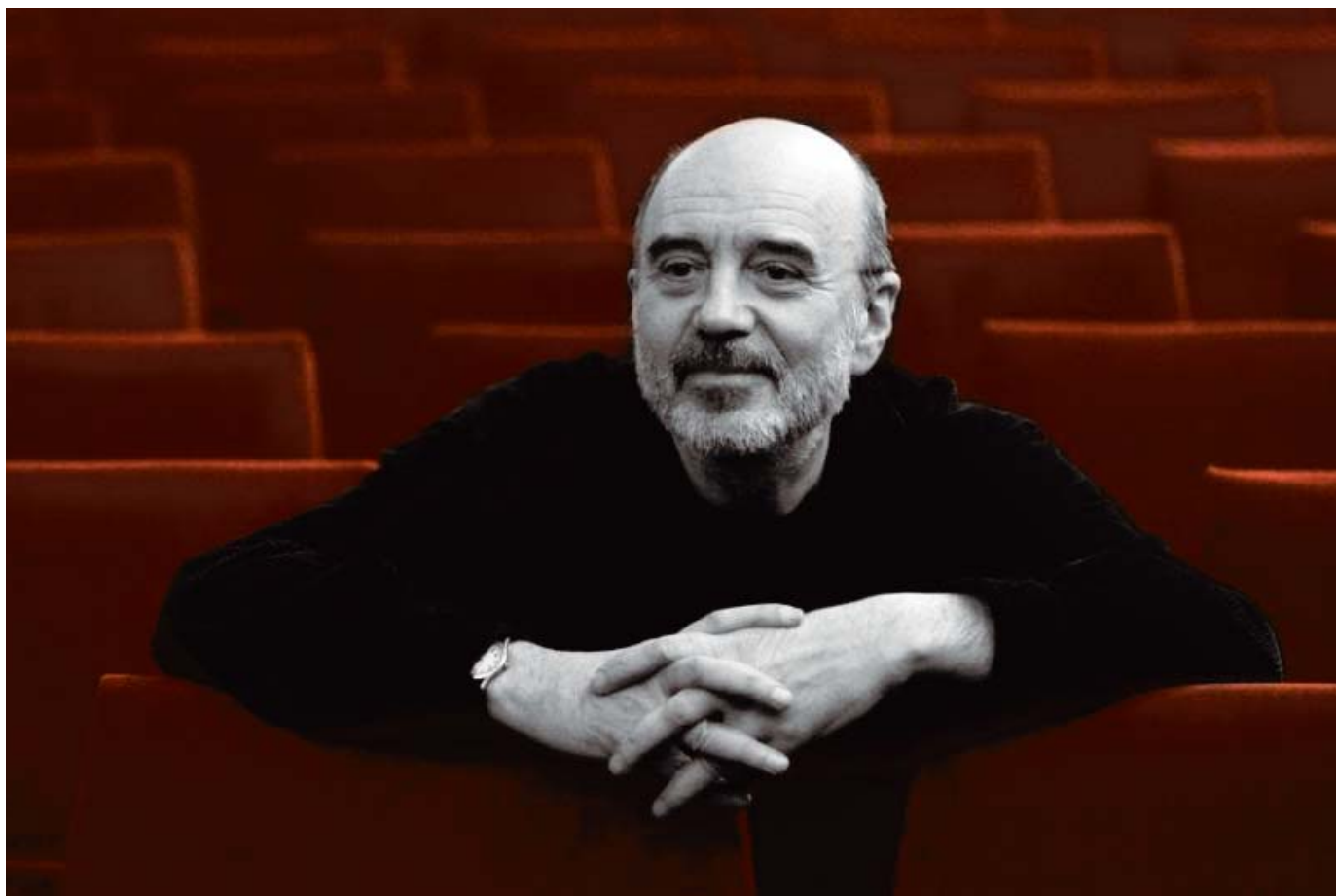
palliga. Te peate täpselt teadma, kus ja millal on pall teie käes – siis on teie soolo. Kui aga pall ei ole teie valduses, töötate partneri heaks, kelle käes see on. Kõik 11 mängijat töötavad selle ühe heaks, kes värava lööb. Ka meie töötame ühiselt värava löömise nimel.

Minu jaoks on väga tähtis, et keegi ei paneks tahes või tahtmata mängu teist palli. See on teatriteetika küsimus.

Minu mureks jääb, et teil kõigil oleks oma tähelepanuhetk, oma soolo. Elu on hetkede jada ja mina püüan teha nii, et meie lavastus koosneks teie hetkedest. See on nagu džäss. Soolo läheb pianistilt saksofonistile, temalt löökpillimängijale, bassimängijale ja tagasi pianistile. Ja kõik koos toetavad solisti. Siis on tunda, et ükski muusik ei ole rohkem esil, kui muusika ise. Kõik teenivad Tema Hiilgust Muusikat.

Peame siis tööd tehes neid kahte asja meeles: jalgpall ja džäss. Ülejäänud on näidendis olemas.

Üles kirjutas Triin Truuvert, tõlkis Ene Paaver

Mladen Kiselov

Lavastuses kõlab Eesti Draamateatri näitlejate suust ka aseri, türki, araabia, poola, vene, bulgaaria ja kurdi keel. Selline keeltekimp üpris haruldane asi eesti teatrilaval ning oli erandlik kogemus ka näitlejatele – õppida hääldama ja mõistma repliike keeles, mida enne sõnagi ei oska. Täname keeleõpetajaid ja tõlke: Aserbaidžani kultuurikeskuse õpetaja **Sänäm Äliyeva** (aseri ja türki keel),

Poola Vabariigi suursaatkonna kultuurireferent **Slawomira Borowska-Peterson** (poola keel), inglise ja araabia keele õpetaja **Kristi Ockba** (araabia keel), pärsia keele õpetaja ja tõlk **Lidia Leontjeva** (kurdi keel), lavastaja **Mladen Kiselov** (bulgaaria ja vene keel).

HALLDÓR LAXNESS, BENEDIKT ERLINGSSON

“ISLANDI KELL”

Lavastaja Priit Pedajas, kunstnik Riina Degtjarenko, tõlkinud Askur Alas.
Esietendus 10. augustil 2012 suures saalis.

Osades: Tõnu Kark, Martin Veinmann, Jan Uuspõld, Guido Kangur, Indrek Sammul (külasena), Hilje Murel, Taavi Teplenkov, Maria Klenskaja, Laine Mägi, Mait Malmsten, Hendrik Toompere jr jr, Tõnu Oja, Tiit Sukk, Kaie Mihkelson, Piret Krumm.

ISLANDI PÄIKE TÕUSEB EESTI DRAAMATEATRIS

„Islandi kell“ põhineb Nobeli preemia laureaadi Halldór Kiljan Laxnessi (1902–1998) samanimelisel romaanil, mis kaugetes saareriigis on üüratult populaarne. Kui 1940ndatel kirjutatud ja juba viies erinevas instseneeringus lavale toodud „Islandi kell“ 2010. aastal uuesti lavastati (see Benedikt Erlingssoni versioon on ka Eesti Draamateatri lavastuse aluseks), käis seda aastaga vaatamas ligi 20 000 inimest! Aasta parima tiitli pälvisid näidendi meespeaosatäitja, kõrvalosatäitja, muusikaline kujundaja ja lavakujundaja.

Täenduslik on ka see, et Islandi Rahvusteatri hoone avati 1950. aastal just „Islandi kella“ lavastusega ning 60 aasta juubelit tähistati samuti looga, mis on praeguseks tõlgitud paljudesse keeltesse.

„Islandi kell“ räägib kõigest inimlikust: sügavatest tunnetest, inimeseks jäämisest, eneseohverdusest ja unistustest, ent ka hingelisest pehkimisest, alatusest, kõrkusest ja piiratusest. Kõike seda nii traagilises kui ka koomilises võtmes.

Samas on tegu ka eepilise jutustusega väikese rahva võitlusest enese säilitamise nimel ajal, mil kõik tundub kokku varisevat. Laxness pöördub oma rahva juurte juurde, nii stilistiliseks kui ka sisuliseks

mõjutajaks islandi saagad ja paigutades teose sündmustiku 17. sajandi lõppu ja 18. sajandi algusesse. Siis oli islandi rahvas absoluutse monarhina rõhuva Taani kuninga poolt kõige sügavamalt porri surutud. Valitses äärmine vaesus ja viletsus ning lootusekiirt ei paistnud kusagilt. Muuhulgas sai vanglakaristuse iga talumees, kes julges kellegi teise kui verehinda nõudvate taani kaupmeestega kaupa teha, pisimgi vastuhakk Taani võimule

See on lugu islandi rahva – ning võib-olla kõigi väikerahvaste – iseseisvusest, algul selle masendavast kadumisest, siis taastamise lootusekiirest, väärtuste otsimisest rahva südamest ja juurtest. Ehk just seetõttu võib „Islandi kell“ olla eestlastele eriti oluline.

tõi kaasa rängad karistused. Mätaskatusega majades elav lihtrahvas oli nii vaene, et müüs salaja oma lapsi ja varastas ellujäämiseks õngenööri. Laastav katk oli vähendanud rahvarvu napi 40 000ni.

Teose alguses purustatakse Taani kuninga käsul kõige väärikamal kohal, Altingi väljade kohtuhoone küljes rippuv iidne kell, mida hüütaksegi „Islandi kellaks“. See märgib ühtlasi Islandi iseseisvuse viimast hingetõmmet – kaob viimane kild mälestusest, et Island oli enne 1262. aastal Norra ja hiljem Taani võimu alla langemist iseseisev.

Teose põhisündmused ja peategelased on ajaloolised, kuid Laxness manit-

seb, et teost ei käsitletak ajaloalise romaani-na: „Karakterid, tegevus ja stiil alluvad ainult teose enda seaduspäradele.“ Autor võtab ajaloolised persoonid ja paneb nad käituma, nagu ise soovib, kirjeldades samas saagali- kus eemalseisvas stiilis tol- last elu-olu. Saagade stiil moodustab osa romaani narratiivsest tehnikast ja seda vastandatakse pidevalt teistsuguste võtetega, näiteks taani kantseliidi ja religioosse retoorikaga.

Romaanis on kolm peakangelast: talu- mees Jón Hreggvidsson, Snæfríður Íslandssól (tõl- kes: Ilus kui lumi, Islandi päike) ja Arnas Arnæus.

Ka romaanil on kolm osa. Kolm paistab olevat Laxnessi jaoks oluline number, nii nagu see on ka islandi saagades. Arnæus petab peakangelannat Snæfríðurit kolm korda – esiteks käsikirjade nimel („milles on peidus Põh- jala rahvaste hing“), tei- seks õigluse nimel (vaes- tele ja rõhututele võima- lust andes) ja kolmandaks Islandi tuleviku nimel (Islandi müügile vastu seistes).

Snæfríður Islandi Päike armastab vaid üks kord – ja kui ta ei saa parimat, siis pigem juba halvim, kui keskpärane. Teda võrrel- dakse islandi saagade saa- tuslike naiskangelastega, sest temas kehastub „Põh- jala uhkus“. Keegi ei asen- da talle Arnas Arnæust, kes esindab tema arvates

„Islandi kella“ lavakujunduse makett, autor lavastuse kunstnik Riina Degtjarenko

neid väärtusi, mis Islandis üldse veel alles on. Ööl peale otsust lõkaka taga- si jõuka toomkirikupasto- ri abieluettepanek ja võtta vastu paadunud joodiku ettepanek, vabastab ta Jón Hreggvidssoni, tühistab sellega oma isa kohtuotsu- se ja päästab valla pidur- damatu sündmuste jada.

Arnas Arnæuse prototüü- bi, Taani kuninga arhi- vaari Árni Magnússoni (1663–1730) tähtsust rõhutab tõik, et tema pilt on trükitud Islandi raha- tähtedele. Laxnessi sõnul tegi ta „hiiglaslikku tööd selleks, et siis, kui islandla- sed on välja surnud, oleks vähemalt midagigi alles, mis tõendaks, et sellel väi- kesel saarel elasid island- lased“. Selleks tööks oli muistsete saagakäsikirjade kogumine ja säilitamine.

Temata ei oleks meil suurt osa Islandit maail- makirjanduse kuldvaramusse paigutavast saa- gapärandist. Islandit ei saa müüa, teatab Arnas Arnæus sakslastele, kes tahavad saare taanlastelt ära osta ja pakuvad talle valitseja kohta. Ehkki Saksa võimu all võiks rahva käekäik paraneda, teab ta, et lõpp- kokkuvõttes võib nõnda rahvas kaduda. Hamburg-

laste katse Islandit ära osta on ajalooline.

Jón Hreggvidssoni elu- käigu kirjeldus põhineb samanimelise talumehe autentsel kirjal eelmaini- tud Árni Magnússonile. Õnnetu talumees jääb kohtusüsteemi hammas- rataste vahele ning peab üle 30 aasta võitlust enda õigeksmõistmise nimel. Algul süüdistatakse teda õngenööri varguses, siis Taani kuninga solvamises ja seejärel juba teda koh- tuotsuse alusel piitsuta- nud timuka mõrvas. See, kas ta kuninga timuka ka tegelikult tappis, muutub tegevuse arenedes juba ebaoluliseks ... Jón esi- dab oma elu eest võitlevat Islandi lihtrahvast, ning tema tulevik on pea maha- raumine. Ometigi mängib saatus Jónile kätte võima-

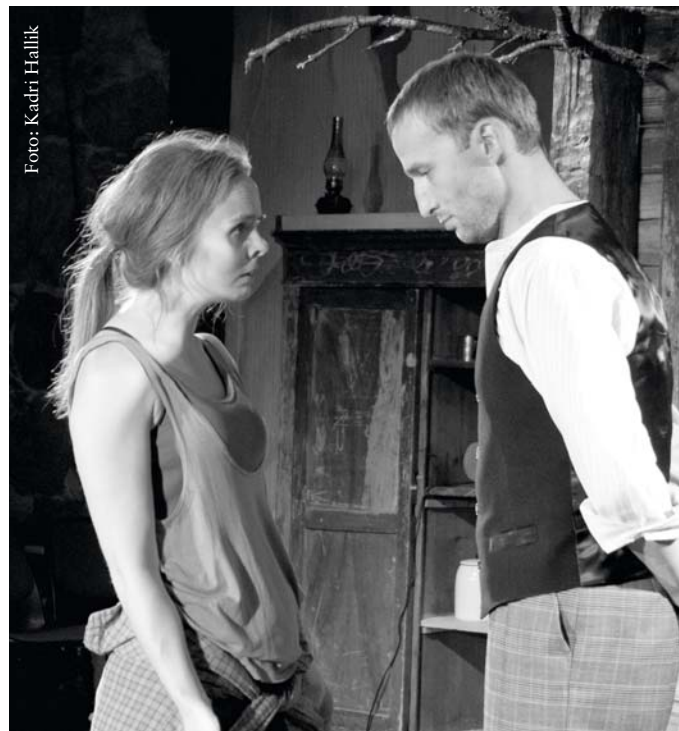
ri ideid, ent ta teab värsse ja saagasid. Kõik, mis ta tahab, on see, et ta rahu- le jäetaks ja lastaks oma talus tööd teha.

Muuseas, Laxnessi kirjel- datud unistused täitusid pärast romaani ilmumist. II Maailmasõja pöörise- tes, kui islandlaste saatus rippus taas juuksekarva otsas, õnnestus 1944. aastal välja kuulutada jätkusuutlik iseseisev Islan- di Vabariik. 1961. aastal otsustas Taani parla- ment Islandile tagastada kõik hindamatud muistsed käsikirjad. Kõik vöörväd on tänaseks saareriigist lahkunud.

Teos pakub tõlgendami- seks palju võimalusi. Siin on peidus nii ajalooline romaan, traagiline armas- tuslugu kui ka pinget kru- viv, ent samas humoorikas põnevusjutt. Kuid üks on kindel: siin on lugu islandi rahva – ning võib-olla kõigi väike- rahvaste – iseseisvu- sest, algul selle masen- davast kadumisest, siis taastamise lootusekii- rest, väärtuste otsimi- sest rahva südamest ja juurtest. Ehk just seetõttu võib „Islandi kell“ olla eestlastele eriti oluline.

Askur Alas

Eesti Ekspressi ajakirjanik,
„Islandi kella“ tõlkija

Josie Hogan – Kersti Heinloo, James Tyrone – Märt Avandi

EUGENE O'NEILL

“SAATUSE HEIDIKUTE KUU”

Lavastaja ja muusikaline kujundaja Ingomar Vihmar, kunstnik Riina Degtjarenko, valguse kujundaja Raido Talvend, tõlkinud Minni Nurme.
Esietendus 16. juunil 2011 Laitse Graniitvillas.

Osades: Josie Hogan – Kersti Heinloo; Phil Hogan, tema isa – Jaan Rekkor; Mike Hogan, tema vend – Roland Laos; James Tyrone – Märt Avandi; T. Stedman Harder – Taavi Teplenkov.

Kõige vähem usaldame olla mina ise. Kardame tulla nähtavale oma tõelise hin- gesooviga – armastada ja olla armastatud. Ja nii lase- me käest nii mõnegi võima- luse. See on ka moodsa näi- tekirjanduse klassiku Eugene O'Neilli (1888–1953), psühholoogilise peentöö meistri näidendite teema. „Saatuse heidikute kuu“ (ja ka paar aastat tagasi

Keila-Joa mõisas mängitud „Pikk päevatee kaob öös- se“, lavastaja Merle Karu- soo) põhinevad otseselt autori enda perekonnaloole ja elukogemusel. Valusatel, läheduse ja armastuse igat- tekirjanduse klassiku Eugene O'Neilli (1888–1953), psühholoogilise peentöö meistri näidendite teema. „Saatuse heidikute kuu“ (ja ka paar aastat tagasi

kõva südamega ja kitsi nagu too maa, mida ta vaevaga harima peab. Ta tütar Josie, terava keele ja kõva käega iiri naine, on külas levinud kahtlasest kuulsusest hoo- limata süütu ja lootuse- tult armunud maaomanik Jamesi. Kõigi nende saatust muudab üks kuuvalge öö, mil Josie ja James on – jul- gevad olla – avameelsed. Lavastus esietendus möö-

dunud aastal Laitse Gra- niitvillas ning samas kohas mängitakse seda ka tänavu suvel. Kersti Heinloo oli Josie Hogani rolliga eesti teatri naisnäitleja aastaau- hinna nominent ning päl- vis teatris naispeaosatäit- ja kolleegipreemia Suur Ants. Jaan Rekkor oli Phil Hogani rolli eest eesti teat- ri meeskõrvalosa aastaau- hinna nominent

DAVID HARE

“AITAMISE AEG”

Lavastaja Merle Karusoo, kunstnik Liina Unt, valguse kujundaja Priidu Adlas (Tallinna Linnateater), tõlkinud Mati Soomre. Esietendus Eesti Draamateatri väikeses saalis 15. aprillil 2012.

Osades: Hilje Murel, Tõnu Oja, Taavi Teplenkov, Pääru Oja, Piret Krumm.

VANA ARM EI ROOSTETA

Kuigi Lähis-Idas toimuv tundub eestlastele üldiselt kauge teemana, eriti, kui lääneriikide väed sealt järgemööda lahkuvad ja kõik näib aegamisi vaibuvat, võib sellise teema tähelepanuta jätmise olla äärmiselt hooletu ja ohtlik. Merle Karusoo on kriisikollete ja sõja teemat käsitlenud ka varem, lavastuses „Misjonärid“, mille ta koostas 80-ndate lõpus Afganistaanis aega teeninud eesti sõdurite mälestustest. Sel korral valis Karusoo algmaterjaliks aga tunnustatud briti näitekirjaniku David Hare'i töö „The Vertical Hour“, mille eestindatud pealkiri on „Aitamise aeg“.

Vertical hour on autori välja mõeldud termin, mis sümboliseerib momenti, kui saab veel situatsiooni sekkuda; kui on vaja otsustada, kas tegutseda või mitte. Eks kumab näidendi kontekstis kõige jõu-

lisemalt läbi küsimus, kas ameeriklased tegid õige otsuse, kui viisid 2003. aastal oma väed Iraaki. Sellele järgnes teiste riikide sõjajõudude suunamine kriisikolde. Ka Eesti saatis oma üksused. Kümme aastat hiljem pole kindel, kas situatsioon on rahunenud, kaotusi kannavad

Iraagi sõja asjus on Oliver ja Nadia eriarvamusel, kuid inimestena sarnased, teineteist ligitõmbavad, nende vahel säriseb erootiline pinge.

aga kõik pooled. Eestlaste saldo on praeguseks 10 hukkunut ja 97 vigastatud sõdurit.

Üks aspekt on mõelda neile, kes viibivad kriisikolde ja on pidevas ohus. Aga need, kes jäid koju? Neil puudub küll vahetu kontakt probleemse piirkonnaga, kuid riigi kodanikena jagavad ka nemad valitsuse otsustega kaasnevat vastutust. Nende kahe punkti ühendusliiteks ongi Hare valinud kaks inimest: Nadia Blye ja Oliver Luca-

se, ameeriklanna ja inglise arsti, kes kohtuvad Oliveri idüllilises kodus, keset Inglismaa kolkaküla unist rohelust. Nadia, keda Oliveri poeg Philip tutvustab oma uue kallimana, on aga politoloog ja õppejõud Yale'i ülikoolis. Ta on seignelud reporterina Balkanimaade kriisikolletes, lisaks nõustas ta Ameerika presidenti sõja alustamise küsimustes. Ta usub Ameerika tegude vajalikkust. Veel tähtsam: ta on need enda jaoks põhjalikult läbi mõelnud. Oliver Lucase näol leiab ta aga endale väärilise vastase. Inglise on Iraagi sõja põhimõtteline vastane ja ta ei kavatse oma seisukohti vaka all hoida.

Ideoloogilise vaidlusega põimuvad isiklikud teemad ja suhted. Iraagi sõja asjus on Oliver ja Nadia eriarvamusel, kuid inimestena sarnased, teineteist ligitõmbavad, nende vahel säriseb erootiline pinge.

Foto: Teet Malsroos

Nadia Blye – Hilje Murel, Oliver Lucas – Tõnu Oja

Merle Karusoo rõhutab, et kergekäeliselt suhtutakse stressi, mida sõjasi- tuatsiooni näinud inimesed kogevad. Äärmuslik situatsioon on neid muutnud, selle varjust ei saada lahti, „tavalise“ eluga on raske kohaneda. Kui-

gi Nadia pole sõdur, on ta sõjakoledusi oma silmaga näinud – võib-olla on tema raudsete veendumuste all peidus just see eba- kindlus ja segadus. Oliver Lucas paneb tema kanguse tõsiselt proovile. Peaosas on Hilje Murel.

Tema vastasmängijaks ke- hastub Tõnu Oja. Philip Lucase rollis on Taavi Teplenkov. Nadia üliõpilasi mängivad kevadel lava- kunstkooli lõpetavad Piret Krumm ja Pääru Oja.

Mihkel Seeder

JUUBEL

PILLE JÄNES

“EESTI MATUSE” KOLM LAVAKEHASTUST

8. juunil täitub „Eesti matuse“ 10 lava-aastat. Kuidas kujunduse põhiraskust kandvad puuriidid vahepeal papist puuvirnadeks said ning siis taas puuriidid päris puuvirnadeks, räägib lavastuse kunstnik Pille Jänes.

Esialgne plaan, mille lavastaja Priit Pedajas välja käis, oli mängida „Eesti matust“ õues Keila-Joal, mitte küll lossis endas, vaid valitsejamaa küljel. Seejuures oleks lavastuses kirjeldatav peielaud paikenud majas sees ja publikule avanenud lugu läbi majataguse, kuhu lauast tõusnud tegelased oma asju klaarima tulevad. Keila-Joa peamine eelis oleks olnud see, et koht oli Draamateatri „Aristokraatide“ mängimisega just hästi sisse töötatud, kantud n-ö teatripubliku kultuurilis-geograafilisele kaardile. Mingit sisemist seost sel paigal näidendi ainesega poleks olnud, kuid kasutada oleks saanud reaalselt hoonet koos reaalsete sisekäikude ja akendega.

Pedajase teine idee oli mängida „Eesti matust“ oma suvekodu õuel, kus lavastus oleks omandanud teatava filmiliku tõepärasuse: tegevuse oleks saanud viiagi reaalselt puuriida taha (nagu see autoril kirjas), peielaua teha sinnasamasse õue ja lauas toimuva haarata paralleelselt tegevustikku. Mõte oli erilise realistliku elamuse saavutamiseks panna ka publik pikka laudade taha istuma, nagu näitlejatest peielisedki.

Olude sunnil aga otsustasime lavastuse välja tuua siiski teatrimajas, Eesti Draamateatri suures saalis. Siin ei olnud enam mõttekas apelleerida täienisti realistlikule maailma- kujutamisele, oli vaja lisada veel mingi võõrandatus, muu mõõde. Lavastus ja lavakujundus ongi loodud karikatuurina elust eesti külas, kus olulised intriigid toimuvad mitte avalikult (antud juhul peielauas), vaid kusagil pinutaguses. Kuna näidendi tegelased ägavad läbi

tüki vabatahtlikult võetud kohustuste ja lõppematu töökoorma all, sai lava liigendavaks ja tegevuskohti lihtsa joonise alusel organiseerivaks metafoorseks elemendiks pikk puuriit, mis perspektiivis kahaneb nagu kaugusse kadudes. Puuriit, mis sisaldab umbes 10 ruumimeetrit materjali, sai laotud ehtsatest lepaalgudest, kuna oluline osa lavastuse tegevustikus on reaalsel puulõhkumisel. Lavakujunduse stilistika kannab endas Jaan Oadi tüüpi nai- vistlikku kujutamislaidi, mis kõige paremini tuleb esile kostüümi- ja grimmi- kujunduses. Oluline detail selles on ka romantilises võtmes maalitud taevas koos tupspilvedega, mis ripuvad tamiili abil tae- vafooni ees. Algselt oli lavakujunduses ka kaks liikuvat pilve, mis tilluke- se mootori abil tasakesi ujusid üle lava (mootorid paraku ei osutunud piisavalt töökindlateks, mistõttu on teater neist pilvedest hiljem loobunud). Kuna hiiglaslik puuriit meenutas

mõnele näitlejale populaarset „Puuriida laulu“, tekkis mul mõte illustreerida lava veel mõnede lauludele viitavate detailidega, millest enim nähtaval on kolm kunstlikku pääsulindu, kes istuvad laval puuriida kohal traadil.

Suvel 2003 otsustas aga teater „Eesti matusega“ mööda vabariiki tuurile minna, mispuhul tuli luua lavakujundus, mis oleks hõlpsalt transporditav. Kümme ruumi puid ei olnud puht füüsiliselt võimalik igas mängukohas üles laduda, ka polnud juurdepääs vabaõhu- lavadele enamasti nii hea, et oleks saanud kasutada ratastel raame, mis teatris puuriita koos hoidsid. Et aga lavastus oli juba sisse mängitud, oli oluline säilitada kehtivad liikumis- joonised ja tegevuspaigad. Nii ei jäänud mul muud võimalust, kui luua lavakujundus täiesti lamedatest maalitud dekoratsioonielementidest, mis kujutasid ühelt poolt lavastuse fiktsionaalset ruumi

ehk sama külamaastiku pinutagust, teisalt aga ka lavastuse kujundust teatrimajas. Kõnekas on asjaolu, et maainimesed, kes rändetendusi vaatama tulid, väljendasid oma pettumust, kui ei näinud ehtsat puuriita laval – ehkki samasugune seisis kindlasti igahel kodus maja taga.

Pärispuuriidid tulid lavale tagasi, kui lavastus taas teatrimaja kolis. Ja kuigi riitu tuleb aeg-ajalt täiendada – ehk kipub hea kuiv puu kuivades kokku tõmbuma? – seisavad legendaarsed riidad toekalt oma ülesannet täites „Eesti matuse“ talutaguses veel 10 aastat, kui etendustele publikut jätkub.

„Eesti matuse“ lavapilt. Kunstnik Pille Jänes

ROLAND SCHIMMELPFENNIG

“NAINE MINEVIKUST”

Lavastaja, kunstnik ja muusikaline kujundaja **Ingomar Vihmar**, valguse kujundaja **Triin Suvi**, video kujundaja **Kadri Hallik**, lavastaja assistent **Svea Sööt** (külastisena) tõlkinud **Kalle Hein**.

Osades: Kleer Maibaum (külastisena), Harriet Toompere, Roland Laos, Tiit Sukk, Klaudia Tiitsmaa (külastisena).

IGAVESE ARMASTUSE ILMSELGEST VÕIMALIKKUSEST

Väljavõtteid Ingomar Vihmari intervjuust Klassikaraadio saates „Delta“ (22. veebruar 2012, küstisles Diana Dreving).

Roland Schimmelpfennigi näol on tegemist tänapäeva ühe populaarseima saksa keelse draama-autoriga. Miks on tema näidendid nii menukad?

Ma pole ise ühtegi Schimmelpfennigi lavastust näinud. Eestis on teda ju väga vähe tehtud. Mõned aastad tagasi lavastas Ain Prosa Draamateatris „Push upi“ (2005) ja Raadioteatris on tehtud „Araabia ööd“ (juhendaja Vahur-Paul Põldma, raadiorežissöör Tamur Tohver, 2007). Eestis on ta suhteliselt tundmatu autor. Kui võtta aluseks seesama näitemäng, mida meie tegime, võib oletada, miks ta on nii populaarne. Ta tööd pole just väga *mainstream*. Samas on näidendid üsna lihtsad, kuid piisavalt põnevad, et huvi pakkuda.

Kuidas teie temaga kokku puutusite?

Lugesin mõned aastad tagasi seda näidendit inglise keeles. Lugu tõmbas mind enda külge, ma ei osanud põhjendada, miks, aga see lummas mind. Ja ta ei lasknud enam lahti. Hakkasingi lavastust selles lummuses tegema, probleemid ilmnemiseks alles proo-

vide ajal. Üsna raske oli põhjendada mõne tegelase käitumist ja leida vajalikke motivatsioone.

Võib-olla see ei sõltunudki näidendist, vaid sellest, kus mina ja näitlejad praegusel hetkel oma elus paikneme. Olen jõudnud punkti, mil tahan olla lõpuni aus – et kõik, mida näitlejad laval teevad, lähtub neist

Schimmelpfennigi enda sõnul räägib näidend sõna jõust. Kui oled sõna õhku lasknud, tuleb see ühel hetkel su juurde tagasi. Seega vastutad iga sõna eest.

endist, mitte rollist. Roll sünnib näitleja kõige sügavamast sisemusest. Pole aga lihtne nõuda, et näitleja avaks oma südame ja oleks lõpuni aus. Ma pole seda ka nõudnud. See sai protsessi käigus omaval kokku lepitud. Keeruline ongi, kui kaugele on näitlejad nõus kaasa tulema, kui alasti nad on nõus end kiskuma. Nii selgus, et proovis tekib ring, kus näitleja julgeb seda teha, kuid ühel hetkel on saalis publik ja siis on huvitav vaadata, kui palju jäetakse enda teada. Tegemist on ülimalt põneva protsessiga, mis kestab edasi siiani. Kuna loomisprotsess sarnaneb sünnile, oli meil

proovides n-ö sünnitoetaja, kes hoolitses selle eest, et iga näitleja saaks oma kõige suuremad hirmud ja painajad nähtavale tuua, et neist siis vabaneda. Esmärk on luua võimalikult turvaline ja näitlejat toetav keskkond. Selle meetodiga alustasime juba „Öitsengu“. Meie jaoks töötab see väga hästi.

Millest Schimmelpfennigi näidend räägib?

Kui vaadata lugu tegelaste seest, võib see isegi traagiline tunduda. Kõrvalt vaadates aga võib-olla hoopis

koomiline. Me loome oma elus pidevalt draamat. Kui aga istuda viis minutit ja lihtsalt mediteerida, mõistame, et seda draamat pole üldse olemas. Schimmelpfennigi enda sõnul räägib näidend sõna jõust. Kui sa oled sõna õhku lasknud, tuleb see ühel hetkel su juurde tagasi. Seega vastutad sa iga sõna eest. Põhimõtteliselt räägib lugu vastutusest elu ees. Ja ka teiste ees. Inimene saab olla õnnelik, kui ta vastutab iga sõna eest. Minu jaoks räägib see lugu igavesest armastusest – see on olemas. Maailmas pole midagi ilma selleta loodud. See armastus pole ka kuskile kadunud, ta

tuleb lihtsalt kõikide üleliigsete tunnete ja mõtete seast üles leida. Ükskõik, kui traagiliselt see näidend lõpeb, räägib see igavesest armastuse ilmselgest võimalikkusest. Seda on öelnud ka autor ise.

Näidendis on palju ajas edasi-tagasi liikumist. Mulle tundub, et filmis on ajahüppeid kergem teha kui teatris. Kuidas näitlejad sellega hakkama saavad?

Alguses võib see olla kummaline, kuid publik saab hüpotele üsna kiiresti pihta. Võttel on kindel eesmärk näidata teatud situatsioonide mitu korda, et teist või kolmandat korda vaadates, kui publikul on rohkem informatsiooni, mõista, mis tegelikult toimub. Teine aspekt on märgata, mida üks või teine tegelane möödunud situatsioonist mäletab – mida tema peab oluliseks. Ja kuidas see muutub.

Olete ise ka lavastuse kujundaja. Oli teil kindel visioon, mida publik peab laval nägema?

Kui ma olen ise lavakujunduse looja, on terviklikkust kergem saavutada. Selle tüki puhul – ei tea küll, kust – tuli see otsus väga kindlalt. See ei ole iga lavastuse puhul nii, vahel vajan ma kunstniku väga. Keskne oli lihtsus, nagu see näidendki on oma olemuselt lihtne.

Olete te ise tulemusega rahul?

Tulemust ju tegelikult ei ole. Kui laps sünnib, pole ta ju valmis. See kasvamisprotsess alles algab. Soovin meie lapsele ilusat ja huvitavat elu. Protsessiga olen ma väga rahul. Selles oli kõike: viha, kurbust, rõõmu, on saanud palju nalja. Täpselt nagu elus endas.

Romy Vogtlander – Kleer Maibaum, Frank – Tiit Sukk

Selline lavastaja te siis ei ole, et käite etendusi vaatamas ja lähete pärast näitlejatele ütleva, kuidas tuleb mängida?

Tegemist on grupitööga. Rääkisin ennist protsessist ja usaldamisest. Mina saan vaid usaldada. Olen iga etendusel kohal – hakkasin juba „Öitsengu“ ajal mõistma, kui oluline on

olla kasvamisprotsessi juures – ja mängin muusikat. Ka muusikaline kujundus muutub iga etendusega. Ja märkuste ütle misest näitlejatele: see toimub vaid telepaatiliselt.

ANDRUS VAARIK

“RAHAUPUTUS”

6. aprillil 2002 esietendus Eesti Draamateatris Michael Cooney „Rahauputus“. Lavastas Andrus Vaarik, lava ja kostüümid kujundas Pille Jänes, inglise farsimeistri Ray Cooney poja kirjutatud teksti tõlkis Hannes Villemson. Kümme aastat suurel laval, ligi 200 etendust – ja raudgematu publikuhuvi! Milles on hea komöödia saladus, küsisime „Rahauputuse“ lavastajalt Andrus Vaarikult.

10 aastat. Pea 200 etendust Eesti Draamateatri suures saalis. Suur au, et mul on pistmist sellise fenomeniga.

Kui lavastada taolist „komöödiat komöödia pärast“, nagu juubilar on, siis edu tagab 30% ulatuses tekst, 40% osade jaotus, 20% määrab lavakujundus ja ülejäänud 10 ongi elusa organismi loomulik ja tervitatav ebasabiilisus. Niipalju siis minu lavastamisest.

Cooney ei ole õel, ta ei kirjuta veidratest lollidest, vaid iseendast veidrates, lollides situatsioonides. Pille Jänes tegi Päril Lavakujunduse. Ja näitlejad – Eesti Draamateatri koorekiht, iga lavastaja unistus – ei esita samuti naeruväärseid ebardeid, vaid iseenast paiguti hulumeeles igapävas elus.

Ausus ja professionaalsus! Ülieduka komöödia lavastamise retsept on teie! „Rahauputuse“ auväärne iga on ka märk jäägitu komöödia totaalsest defitsiidist meie teatris. Nii et laske käia! Keegi ütles, et komöödia on ainsana võimeline panema meid hetkeks unustama surmahirmu.

Andrus Vaarik
„Rahauputuse“ lavastaja

Eric Swan – Mait Malmsten, Norman Bassett – Tiit Sukk

JUUBEL

MARTIN ALGUS

“KONTAKT”

Lavastaja **Ingomar Vihmar**, kunstnik **Illimar Vihmar** (külastisena).
Esietendus 23. septembril 2012 väikses saalis.

Osades: Kleer Maibaum(külastisena), Kristo Viiding, Ain Lutsepp, Jaan Rekkor, Marta Laan, Märt Avandi, Raimo Pass, Maria Avdjushko.

LÄÄNEMERE-ÄÄRSED INIMESED KOHTUVAD “KONTAKTIS”

Sügisel jõuab Eesti Draamateatris lavale Martin Alguse näidend „Kontakt”, mille lavastab Ingomar Vihmar. Meeste koostööst on sündinud Eesti Draamateatri mängukavas olev „Öitseng”. Samuti lavastas Vihmar Alguse näidendi „Koo-bas” Soomes Kuopio Linnateatris.

Martin Albus on viimaste aastate edukaim eesti näitekirjanik. Nii 2007. kui 2009. aasta riiklikul näidendivõistlusel tuli tema töö esikohale. Lisaks võitis ta „Kontaktiga” 2010. aastal rahvusvahelisel näidendivõistlusel peapremia. Paistab, et ta on avastanud heade draamade retsepti. Ehk on ta nõus seda meiega jagama.

„Kontaktis” seiklevad tegelased mitmes Läänemere äärses riigis. Kas avastasid selle „otsingu” käigus peale mere mingi muu omaduse või detaili, mis kõiki neid rahvaid omavahel ühendab?

Näidendis tõukavad juhuslikud kohtumised ja kokkupõrked tegelasi mitmes Läänemere äärses riigis ootamatult iseendasse vaatama, endaga uuesti ühendust võtma ja avanema, et oma „kookonist” välja astudes eluga edasi minna. Ma ei tegele näidendiga töötades niivõrd kultuuriliste erinevuste või kokkupuutepunktide kõrvutamise, tahtsin rääkida universaalsest soovist olla ühenduses iseenda ja maailmaga.

Tundub, et sul on Ingomar Vihmariga tekkimas produktiivne koostöö.

Kust on tulnud initsiatiiv: kas tema huvitub sinu näidenditest või soovid sina just talle kirjutada?

Ingomar on juba ammu- sest ajast väga oluline ini-

Kui on olemas lugu, mis tegeleb inimeseks olemise küsimustega, siis võib selle loo paigutada mistahes kohta, mistahes ajahetkel. Need küsimused on igal pool alati samad.

mine minu elus. Ta oli üks õpetajatest Viljandi teatrikoolis ja ärgitas mind näidendeid tõlkima, kui hiljem koos Ugalas töötasin. Oleme juba peaaegu kakskümmend aastat teineteist tundnud ja koostöö teatris tundub loomuliku osana meie sõprusest, teineteisemõistmisest ja tahtmisest tegeleda millegi sellisega, mida peame oluliseks.

Sinu näidendid on üsna fragmentaarsed ja hüplikud, selles valguses õige filmilikud. Tegutsedki ju filmi- ja seriaalivaldkonnas. Miks pühendad siiski üksjagu aega ja tähelepanu ka näidendite kirjutamisele?

Olen juba varasest noorusest alates kirjutamisega tegelema, sahtlid täitisid vihikutega, mis olid täis erinevaid katsetusi, mida ma kellegagi väga jagada ei tihanud. Ugalas näitlejana alustades hakkasin otsima ja tõlkima inglisis-

keelset uuemat dramaturgiat, et värskendada Ugalat ja ka teiste Eesti teatrite repertuaari. Selle pingelise „materjalijahi” ajal hakkas süvenema tunne, et võiksin leida seda materjali ka enda seest. Nii avastasin läbi näidendivormi miskit, mis andis mu kirjutamispuudlusele lõpuks fookuse. Kui nüüd vastata küsimusele, et miks

just näitemängud ja mitte ainult filmi- või telestsenariumid, siis näidend annab võrreldes telestsenariumiga hoopis sügavama võimaluse inimhinge paotamiseks – või siis selleks, et rääkida asjadest, mis tunduvad olulised ja vajavad suuremat tähelepanu. Teletöö seab omad reeglid ja liigub neil teemadel rohkem mööda pealispinda.

Kas globaliseerumine on jõudnud nii kaugele, et rahvuslikud identiteedid hakkavad kaduma, lugusid ja stsenaariume saab erilise vaevata paigutada väga erinevatesse riikidesse?

Arvan küll, et saame paigutada oma lugusid ja tegelasi kõikjale maailmas ja tegelikult on see võimalus alati meie päralt olnud ega ole tingitud just nimelt globaliseerumisest. Kui on olemas lugu, mis tegeleb inimeseks olemise küsimustega, siis võib selle loo paigutada mistahes kohta, mistahes ajahetkel. Need küsimused on igal pool alati samad.

Kui palju arvestad kirjutades teatriruumi võimalustega (mida on võimalik laval teha ja mida mitte)?

Usun, et lavaruumis on võimalik teha peaaegu kõike, ja mida pöörasem tundub väljakutse, seda huvitavam võib olla lavaline vaste. Olen näinud etendusi, kus ei mõelda absoluutselt sellele, mida lavaruumis teha võiks ja tulemus on olnud hämmastavalt efektne. Samas usun ka, et teater peaks eelkõige tegelema inimesega, inimeseks olemise

Martin Albus

küsimustega, mitte efektiivsema efektitsemise pärast, ja inimhingega tegelemiseks pole tegelikult vaja laval muud, kui inimest, näitlejat.

Milline sõnum või põhiidee on sinu jaoks „Kontaktis” kõige tähtsam?

Me ei tea, mis asi on see mõõtmatu universum, millesse oleme sündinud, aga me ei tohiks unustada, et oleme loomulik osa sellest ja seega siia alati ja igati teretunud.

Küsis Mihkel Seeder

MIDA KUJUTAS ENDAST NÄIDENDIVÕISTLUS NEW BALTIC DRAMA 2011 JA MIS VÕISID OLLA MARTIN ALGUSE VÕIDU PÕHJUSED?

Heidi Aadma,

Eesti Teatri Agentuuri dramaturg:

Rahvusvahelise näidendivõistluse New Baltic Drama 2011 võitjad kuulutati välja samaaegselt Eestis, Soomes, Rootsis ja Venemaal. Viiest teise vooru pääsenud Eesti autorite näidendi-ideest, mille taset rahvusvaheline žürii nimetas teiste riikidega võrreldes väga kõrgeks, sai peapremia Martin Alguse inimestevahelisi piirideüleseid ühendusi loov näidend

„Kontakt”. Toona oli tekst võistluse statuudi kohaselt näidendi kokkuvõtte, paari stseeni ja tegelastutvustuse vormis lahti kirjutatud, ning paigutus Balti mere äärsesse konteksti juba enne oma 2011. aasta sügisel toimunud esietendust Turu Linnateatris. Põhjamaade dramaturgia taustal kõnekas näidend jäi silma eelkõige lähiriike siduva ning oma kuut peategelast riigipiire ületavalt ühendava universaalse looga.

MUUSIKA

MARTIN KRUIUS

LAULUGA ELU PÖÖRDLAVAL EI PEATA

Kui ma umbes kaks kuud tagasi – lootusetult hiline-nult muidugi – läksin plaadipoodi Tehnoloogilise Päikese helikandjat ostma, vaatas patsiga müüja-poiss mulle sügavalt otsa ja kuulnud, et ostan plaadi endale, soovitas mul tun-

givald osta ka Hypnoboosteri CD, sest see olevat selle aasta plaat. Rõõmsa rahuldustundega sain talle kinnitada, et see juba tuttav muusika.

Hypnobooster alias Draamateatri helimeister Andre Pichen on oma esikplaadile kogunud mitmeid meeleolusid, 13 loost enim levinud ja äratundmist on leidnud vast viies laul „If The World Should Stop Today”. See lugu sai Marta Laanega lindistatud mõni aeg enne seda,

kui Hendrik Toompere jr „Kolme õega” proovisali jõudis. Ja just sellest laulust sai lavastust raamiv kammertooni andja. Laval laulab Marta muidugi otse, Irina hääli kõlab esimeses pildis täis lootust, ootusärevust, optimis-mi, viimases – resigneeru-nult, väsinult, lootusetu, et enam õnnestub maha jätta, vabaks kiskuda, ära minna. Kui erinevalt üks ja seesama laul võib mõjuda, kui laval on ühele inimeste elu loole paras arv pöördlavatiire peale keeratud. Elus asi see... igal õhtul surev kunst...

Anton Tšehhov „Kolm õde”.
Irina – Marta Laan

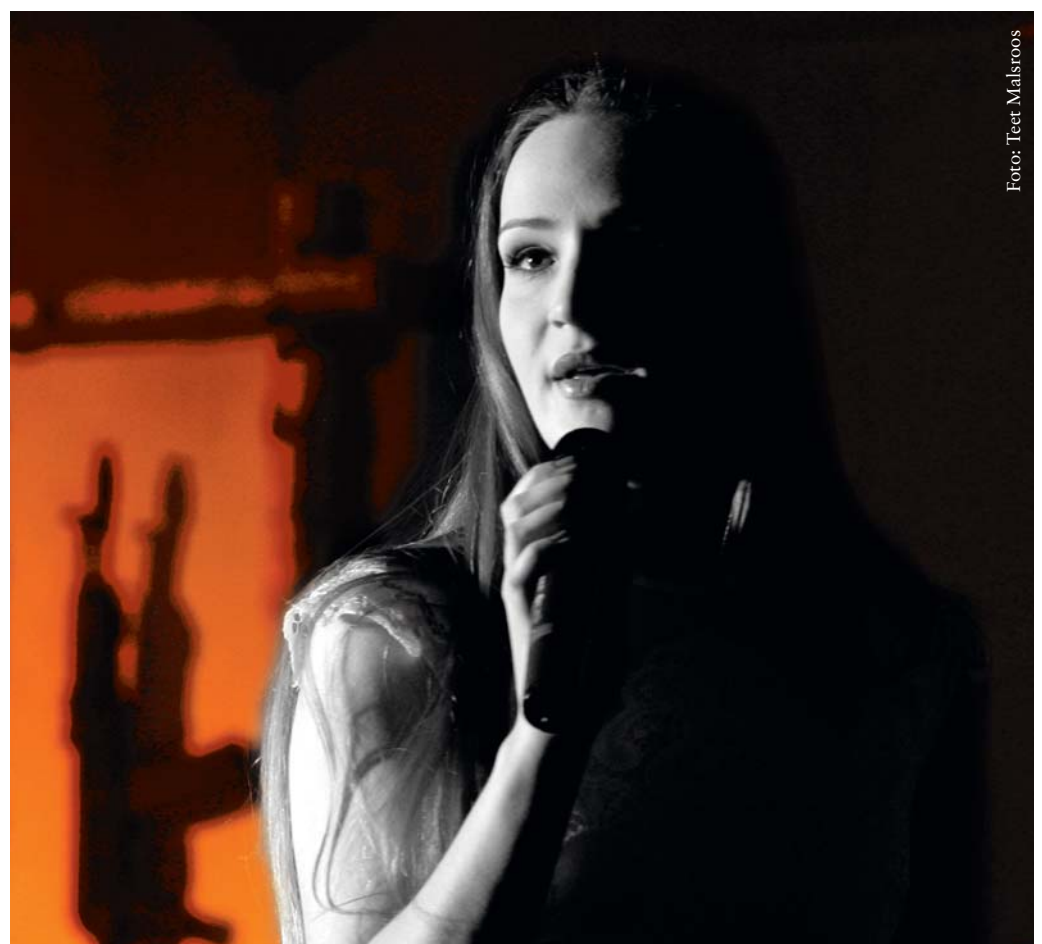

Foto: Teet Malsroos

URVE LERMAN 60 – 7. VEEBRIIAR

URVE SAATE KÄTTE TÖÖL

Kui meisterrätsep Urve möödunud aasta 30. detsembril kolleegide tunnustusena parima tehnilise töötaja Asi-Antsu kätte sai, ütles ta, et 25 aastat on ta seda oodanud, ja... kätte sai. Antse muidugi nii kaua välja antud pole, aga aru said kõik – suurt tänu pole kunagi ülemäära palju. Pärast Urve sõnu sai pidu kohe tublisti rohkem peo näo ette. Ja pidusid Urve armastab, korralikke, ikka orkestri, tantsu ja lauluga. Saalinurgas veiniklaasi näpu vahel veeretamine pole miski pidu, vaid lapsemäng. Last ja vanainimestega saab Urve muide ideaalselt hakkama. Üks üpris tuntud meesnäitleja hakkas kord kostüümiproovi ajal kurtma, et näed, vanasti ikka osati näitlejaist lugu pidada, tunti nende vastu austust, aga nüüd... Urve ei öelnud midagi, aga kui paari nädala pärast tolle näitlejaga koridoris kokku juhtus, kummardas sügavalt, avas talle ukse ja lausus eht-Urveliku kõlava ja sooja häälega: „Palun, härra näitleja“.

Urve on kogu aeg tööl. Hiilid hommikul õmblike juurde kolleegide suust mahlakat lugu üles kirjutama, on tema juba tööl, lähed õhtul, kui etendus juba tükk aega käib, istub tema ikka, prill ninal, õmbluslaua taga. Ei saa üle ega ümber, Urve armastab ilmselgelt oma tööd ja töö armastab teda. Tore, et ta Antsu just sel aastal sai. Nüüd teab ta seda, et teda armastavad ka kolleegid.

Martin Kruus

Foto: Teet Malsroos

Urve Lerman kolleegipreemia Asi-Antsuga

UUDISED

ESIMENE LUGEMINE

2004. aastal alanud Eesti Draamateatri Esimese lugemise sari jõudis jaanuaris 50. näidendi esitamiseni – eks räägi see ettevõtmise elujõust. Jätcame! Hooaja lõpetame kahe lugemisega. Ühe teksti autor on noor ja selles vallas alles alustav Kadri Noormets, teine aga Eesti Draamateatri viimase kümnendi püsiautor ja armastatud kirjanik Andrus Kivirähk.

25. mai kadrinoormets „go neo and romantix“.

Lavastajana juhendab Kristo Viiding. Loevad Harriet Toompere, Ita Ever, Roland Laos, Jan Uuspõld, Uku Uusberg ja Margus Prangel.

Näidendi tutvustusest:

„näidend räägib reaalsuskriteeriumitest kui küsimusest, kas keegi teine, peale minu enda, saab öelda, et see, mida näen, pole õige asi, vaid ettekujutus. või kas saab keegi öelda, et ma üldse ei näinudki midagi. tekst loob reaalsuskriteeriume, neid samal ajal ka purustades. abistavalt kasutatakse tekstis: elektroonilise muusika kuulamist, muusika mängimist, tätoveeringuid, tätoveermist, isiklike marsruute. võtmesõnadeks saavad: väsimus, magamatus, neoonne toon, salakohad, helendamine, luule, absoluutne vabalangemine, kus reaalsuse punkt on vabalt liikuv.“

30. mai Andrus Kivirähk „Kevadine Luts“ Tallinna kirjandusfestivali HeadRead raames.

Lavastajana juhendab Uku Uusberg.

Oskar Lutsu „Kevade“ ilmumisest möödub tänavu 100 aastat. Pole vist eestlast, kes selle teosega poleks kokku puutunud, olgu kümnetes kordustrükkides ilmunud raamat lugedes või Arvo Kruusemendi imelist filmi vaadates. Kuidas aga „pildikesed koolipõlvest“ sündisid ja kaante vahele jõudsid? Näidend räägib noorest Lutsust, kes pidi oma koolipõlvemälestused oma kulu ja kirjadega, sõpradelt võetud laenu toel välja andma.

Kirjandusfestivali HeadRead kohta vaata lähemalt <http://headread.ee/>

DRAAMATEATRI SAAPAD

„Kas Draamateatri saapad on vabad?“ küsivad ikka ja jälle teatrikunstnikud, lavastajad ja kostüümiala juhatajad Eesti Draamateatri kostüümilaost. Pole vaja selgitada, millest juttu. Seda tiitlit kannavad ainult nemad – pikad nõõritavad nahksaapad, pärit tõenäoliselt 1900. aastate algusest, kas tolleaegse tipp-kingseppmeistri töö või ka hea vabriku toode. Et nad nii kaua vastu on pidanud, räägib kandjate lugupidamisest ja väga kvaliteetsest tööst. Kuidas sellised unikaalsed esemed teatrisse jõuavad? Inimeste käest, kes on nõus oma suguseltsi vanu asju loovutama ja kes

teavad ka nende legendi, kandja saatust. Esivanemate garderoobist hoitakse alles enamasti lemmikuid ja need asjad on alati iseloomuga, stiilsed, neis on sees kandja hea aura ja ajastu vaim.

Teatrilend ütleb, et Draamateatri saapad tõi meie majja Juhan Viiding. Kostüümilao juhataja Kadri Varblane nägi neid esimest korda Rein Oja jalas lavastuses „Härra Punttila ja tema sulane Matti“. Sellest saati on nad kaasa teinud kümnetes lavastustes nii Eesti Draamateatris kui ka mujal ning töökas tulevik ootab neid kindlasti veel ees.

Bertold Brecht „Härra Punttila ja tema sulane Matti“. Eesti Draamateater, 1994. Matti – Rein Oja.

Foto: Mati Hiis

Torgny Lindgren „Mao tee kalju peal“. Eesti Draamateater, 1998. Karl Orsa – Jan Uuspõld.

Foto: Teet Malsroos

Brian Friel „Kodukoht“. Eesti Draamateater, 2006. Con Doherty – Ivo Uukkivi.

Foto: Toomas Hiis

Eugene O'Neill „Iha jalakate all“. MTÜ Kell Kümme, 2010. Eben Cabot – Rasmus Kaljujärvi

RAAMATUD

“GITIS. EESTI STUUDIO MOSKVAS 1948–1953”

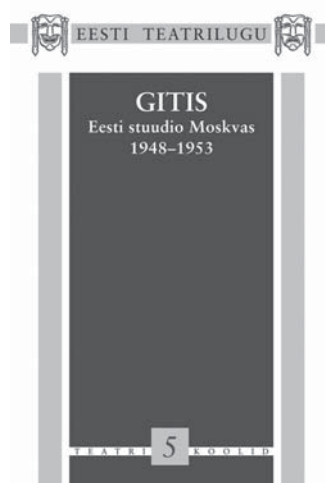
Üks ere episood Eesti Draamateatri ajaloos on gitislaste ehk Moskva Teatriinstituudi GITIS-e eesti stuudio lõpetanud lennu tulek 1953. aastal: Ervin Abel, Lembit Anton, Virve Aruoja, Leili Bluumer, Ben Drui, Ita Ever, Endla Hermann, Erich Jaansoo, Tõnis Kask, Kalju Karask, Harry Karro, Kaljo Kiisk, Virve Kiple, Olev Kitsas, Grigori Kromanov, Arvo Kruusement, Aasa Käsi, Silvia Laidla, Asta Lott, Aksel Orav, Jaanus Orgulas, Ellu Puudist, Vello Rummo, Karin Sepre. Moskvast toodi kaasa oma diplomilavastused, mida hakati m

gima Draamateatri repertuaaris: August Jakobsoni „Võitlus rindejooneta“, Beaumarchais’ „Pöörane päev ehk Figaro pulm“, Maksim Gorki „Barbarid“, Konstantin Simonovi „Noormees meie linnast“, Veniamin Kaverini „Kaks kaptenit“. Stuudio lõpetanute värske panus Draamateatrisse, aga ka terve lennu pikaaegne roll ja tähendus mitte ainult Eesti teatri, vaid ka televisiooni ja filmikunsti jaoks ei vaja ülerõhutamist. Nimetagem vaid seda, et legendaarse lennu tulekust tänaseni töötab

Eesti Draamateatris Ita Ever – tuleval kevadel juba 60 aastat järjest!

Eesti Teatriliit andis kevadel välja raamatu, kus gitislased meenutavad Moskva-aega, Eestisse tulekut. Lugegem, kuidas määratseva stalinismi aastatel võidi selle eest pakku minna Moskvasse ja sealt eest leida kultuurimetropol, saada kõrgetasemeline haridus ning rikkalik kultuuri- ja üliõpilaselu.

Gitislasi intervjuueis Virve Koppel, raamatu koostasid Iivi Lepik ja Anne Tuuling, kujundas Mari Kaljuste.

UKU UUSBERG

“KUNI INGLID SEKKUVAD”

Eesti Draamateater on alates 2005. aastast andnud ka raamatuna välja siin esmalavastatud algupärandid. Uku Uusbergi „Kuni inglid sekkuvad“ on Näidendiraamatu sarja 15. väljaanne (ilmus ka e-raamatuna). Kui teatrikunst ise on kaduv, siis raamat elab oma elu, näidend ärkab taas – see kõnetab uusi lavastajaid-näitlejaid, annab järeltulijatele aimu meie ajastu mõtetest ja stiilist. Raamatus (kujundaja Kert Lokotar) on Mats Õuna fotod lavastusest ja inglisekeelne sünap

Mõlemad raamatud ilmusid Kultuurkapitali toel.

KUTSUB KUULATAMA SÕNUMEID

KATKENDEID RETSENSIOONIVÕISTLUSE TÖÖDEST

Eesti Draamateatri retsensioonivõistlusele saadetud kirjutiste lugemine oli rõõmus töö. Žürii (näitleja Mari-Liis Lill, kommunikatsioonijuht Tanel Tomson, toimetaja Mihkel Seeder ja dramaturg Ene Paaver) kohtus nende kirjatööde kaudu mõtlevate, empaatiliste ja sõnatundlike noortega. Suur tänu kirjutajatele ja suur tänu õpetajatele, kes õpilasi kirjutama ärgitasid! Parimatele autoritele on preemiaks teatripiletid ja Eesti Draamateatri meened. Kohtumiseni teatris ja tuleva aasta kirjandivõistlusel.

JOONAS VÄTTER

Tallinna Õismäe
Gümnaasium, 9. klass

Katkendeid isiklikust teatriblogist: <http://teatriblogi.blogspot.com/>

„Jaan Umbi lugu“

Juba esimesest hetkest saali astudes, tungisid minuni sinna lõhnad, mida tavaliselt võib tunda sadamates. [...] Teatris on kõige paremad tulemused alati need, mida on raske hiljem sõnadesse panna ja teistele seletada. Antud lavastuse puhul küündis selle tasemeni Draamateatri pea-

„Jaan Umbi lugu“
Jaan Umb – Lauri Lagle

kunstnik Riina Degtjarenko, kes oli „Jaan Umbi loo“ kunstnik ja videokontseptsiooni autor. Nii võrd loomulikult mõjusid kõik tema ideed, alustades kalavõrkudest uppuvat väikesadamast, lõpetades laevaga kesk tormist merd.

„Sammumisi“

See kontsentratsioon ja keskendumisvõime, mis Kaie Mikhelsoni etenduse ajal saatis, oli hämmastav ja märkimisväärne. Igast Mikhelsoni silmapilgust või sammust oli näha, et tema tähelepanu on üheaegselt nii oma keha iga rakul, iga häälikul kui ka

„Sammumisi“
May – Kaie Mikhelson

ümbritseval ruumil. [...] Ester Pajusoo osalus selles lavastuses oli aga peamiseks ajendiks, mis sundis mind Draamateatri poo-

le sammud seadma. Kahjuks jäi Pajusool lavale ilmutama. Siiski hindan ma kõrgelt seda, et suure kogemustepagasiga näitleja tuli kummardama, näidates rahvale, et ta on endiselt heas vormis ja on valmis ikka aeg-ajalt etendusi andma. Kindlasti on üle maailma paljudes „Sammumisi“ versioonides antud tegelaskuju hääle varem sisse loetud ning lastakse etendusel lindi pealt. Hea, et Draamateatris töötavad siiani reaalarajas näitlejad ihu ja hinge ning pakuvad vaatajale oma loomingut. Loodame, et see nii jääbki.

KRISTO VISK

Tallinna Reaalkool, 12. klass

Kas sellist matust me tahsimegi?

„Eesti matus“

Senimaani leidub neid, kes hoiavad aastakümnete taguseid töötraditsioone elus. Kas see on asi mille üle naerda või midagi, mida tuleks euroopastumise kiuste säilitada? [...] Ka pärast Eesti iseseisvumist keskenduti algul kõigele heale: noor riik seadis esmaesmärgiks oma kodanike heaolu tagamise. Vead ning suurem eesmärk, mis rahvast ühendab, jäid varju. Vaba euroopalikku kultuuri tervitati algul suursuguse aplausiga, kuid varsti hakkas sealt tulenev eestlaste endi seas vaenu külvama. Nii pööras noorpaari suhtumine lavastuses tüüli vanemad inimesed, kes mõistsid, et oma traditsioonide säilitamises uuele põlvkonnale lootma jääda ei saa. [...] Kas nii kadus ka Eesti iseseisvumisega uute põlvkondade huvi kodumaa ja isamaalise kultuuri vastu? Kas Eesti iseseisvumine oli Eesti kultuuri matus?

ANDRES HARJAK

Tallinna Reaalkool, 12. klass

„Mängud tagahoovis“

Helikujundus oli äärmiselt paeluv ja vastava teemaga sobiv, sest suutis vajalikes

kohtades pinget üles kruvida ja ka närvikõdi pakkuda. Ta mõjus justkui mingi jumalus, kes näitlejaid kui marionett nukke juhtis, sest teatud hetkel lasid nad

„Mängud tagahoovis“
Dvori – Alina Karmazina

ennast täielikult muusikal juhtida ja nende keha üle kontrolli võtta. Tegelasid olid justkui transis. Eriti selgelt avaldus see siis, kui Dvori poistele oma tantsuoskust demonstree- ris, nõtkelt ja osavalt oma naiselikku vormi liigutades ahvatlevas ja provotseerivas punases kleidis ning kui poisid kohtuistungi pausi ajal meeleheitlikult üle aia ronida proovisid, näidates sellega nii oma suurepärase atleetliku vormi kui ka tegelaste täielikku ahastust ja paanikat. Lisaks oli lavastuses väga tähtis roll vaikusel – kui poisid esmakordselt Dvoriga kohtusid, jäi kõik surmvaikseks ning kostsid ainult üksikud veetilga kukkumised.

MARTIN JERET

Tallinna Reaalkool

Kas on õige mõista kohut inimloomuse üle?

„Mängud tagahoovis ehk Because“

Näidendi keskseks teemaks on kirjanikule omane feministlik mehe ja naise käsitus – naine peab hakkama saama mees- tekeskes maailmas, kus teda vägistatakse nii vaim- selt kui ka füüsiliselt, kuid teema arenedes ilmnevad veel ka kõrvallood, märkused ja pilked, mida V. Rõžakov on edukalt oma teosesse sisse põiminud. [...] Šmulik sümboliseerib valgust, mis paistab sellesse puuri, džunglisse. Päeval on küll poisi roll tühine,

sest päike teeb enamiku tööst tema eest, kuid kui õhtu saabub, ei suuda kuu piisavalt paista, ning selgub, et ühest valguskiirest, üksikust sangarist jääb ka väheks, et hoida ära seda kolemust, mis öösel tagahoovis aset leiab.

PIRI PÖLDMAA

Vanalinna Hariduskolleegeium, 11. klass

Ristikandja ja Igavene Juut vaatavad tõtt

„Võlanõudjad“

Vaimuaristokraatia tundub olevat Toompere lavastuste võtmeliseks märksõnaks. [...] (Tahtmise korral võib pöörata tähelepanu sellele, et säravasse teatridünastiasse kuuludes on Hendrik Toompere jr ka ise igas mõttes (vaimu)aristokraat,

„Võlanõudjad“
Shylock – Mait Malmsten

aga ma ei ole kindel, kas seda laadi paralleel aristokraatia tähendust ja mõõdet Toompere lavastuste lauldilma kitsendab või avar- dab.) [...] Nii kahvatubki „Võlanõudjates“ kerge- meelsete ülikute ja vallatu- te teenrite seltskond kahe mehe palge ees.

Nende meeste vaimud ker- kivad kõrgemale. Kuuluvad vaimsesse ülemkihti. Nemad on andnud allakir- ja ühele saatustlikule lepingule. Shylocki ja Antonio kaudu on Toompere lavas- tuses kunstiline üldistus, mille sõlmed ulatuvad Piib- lisse. Igavene Juut ehk Ahasvee- rus ei lasknud Jeesusel ris- titeel puhata, tundis end surmamõistetud jumala- pojast materiaalselt kõrge- mal seisvat. Sellega jäi juut kogu kristlikule maailma- le võlgu ja kannab nüüd karistust: rändab sihitult ja üksi ringi kuni maailma lõpuni.

Nii on ka Shylockiga, kes arvab end Antoniost edu- kamaks, sõlmib tema- ga riskantse lepingu, aga jääb lõpuks ise ilmarahva- le võlgu, saab karistuseks üksilduse. Saab kohtuvõi- mult, Shakespeare'ilt, kir- jandusajaloolet ja ka Toom- perelt. [...]

PIERRE NOUNTAGNE [PRIIT PÖLDMAA]

Üksteist enne ühtteist ehk tragi komöödia Uku Uus- bergi pääs

„Kuni inglid sekkuvad“

Va võrastemaja! Mis sõna! Oo, kas tõesti on nõnda raske saada ükstei- sega tuttavaks, isegi ühes majas?! On see tõesti seda- võrd masendav ettevõtmi- ne? Võõrus inimestevahe- lises suhtluses on Uusbergi jaoks olulisimaid muresid, mille murendamisega tege- leda, tunduke. [...] Lavastaja kutsus kuul- atama sõnumeid, mida maailmas leidub, mis on suure ja tähendusrikkad ja millest osasaamine aitab areneda sel müstilisel mil- lelgi, mida ma sõnandaksin siinkohal südametarku- seks sõnada.

„Kuni inglid sekkuvad“
Väino – Tõnu Oja

EVELY KAASIKU

Tallinna Reaalkool, 12. klass

Homme on sinu kord

„Tuhkatriinümäng“

Näitemängu puánt, kus siiani ratastoolis istunud perenaist kehastanud Ita Ever tõusis püsti ja lah- kus lavalt, annab mõista, et elu on mäng ja keegi on alati teistest sammu- kese võrra ees. Esimene teab juba astunud käike ja oskab mahajääjaile nõu anda. Mängunuppudeks, mille näidised on laval, oleme me ise ja meie endi võimuses on oma elu mui- nasjutuks tegemine. Hald- jas Ristiema teab, kus pei-

tub õnn, inimeste kohus on seda vaid märgata. Nii

„Tuhkatriinümäng“
Perenaine – Ita Ever

nagu on alati perenaise majas olemas olnud juhu- likult valitud Tuhkatrii- nu, on reaalses elus õnn. Tuhkatriinu tegelaskuju eesmärk, õnne tähendus, selgub hiljem, kuid kõige- le on elus koht. Seda, kes homme õnnelikuks saab, ei tea täna keegi.

HELERI TUMM

Tallinna Arte Gümnaasium, 8. klass

„Vassiljev ja Bubõr ta tegid siia...“

Viimase kahe aasta jook- sul olen käinud Draama- teatris vaatamas üheksat etendust. Eelistan seda kõikidele teistele teatri- le. Mul on välja kujune- nud oma lemmiknäitlejad. Teatrimaja tekitab minus piduliku, kuid uskuma- tult koduse tunde: ta on niivõrd omapärane ja sõb- ralik. Maja näeb välja täp- selt selline, nagu see tun- dub: uhke ja siiras. Näib, et lavastus Vassiljevist ja Bubõrist esindab seda kõi- ke.

ANNI RUUL

Tallinna Reaalkool, 12. klass

Ka linnadžunglis mängi- takse instinktidele ning vajadustele

„Mängud tagahoovis ehk Because“

Lauri Lagle Šmulik on hea poiss, kes üritab talle varem ettenähtavat kul- minatsiooniakti ära hoida ning hoiab ka tegevusti- ku arengust pigem eema- le. Ka kunstiliselt on see välja toodud – tihti istub ta Rodini „Mõtlejalisus“ poosis teistest veidi eemal, kõrgemal väljaku taral taevalikumas valges valguses, samas kui teistele tegelastele langeb maisem ja hämaram kollane.
